

2.1.12

Veiledning for opptelling – forholdstallsvalg

Valg av menighetsråd

Framgangsmåte ved opptelling

Opptellingen skal ikke begynne før stemmegivningen er avsluttet i hele soknet. Med mindre valgstyret har bestemt noe annet, skjer opptellingen samlet for hele soknet, jf. mr § 11-1.

Opptellingen foretas av de personer valgstyret har bestemt, og under valgstyret tilsyn, jf. mr § 11-2. Valgstyret må være beslutningsdyktig under opptellingen, det vil si at minst halve valgstyret må være til stede (jf. *Regler for formene for menighetsråds og kirkelig fellesråds virksomhet* § 5). Under opptellingen kan det komme opp spørsmål som krever at valgstyret fatter beslutninger.

Det bør være så mange personer som deltar i opptellingen, at opptellingen kan gjøres ferdig mandag kveld uten at det går langt over midnatt. Bruk erfaringene fra forrige valg for å beregne behovet.

Tellekorpset bør deles i arbeidslag på 2 og 2 personer som arbeider sammen. En rekke av leddene i prosedyrene skal utføres av minst to personer sammen. I tillegg bør det være 1–2 personer som fungerer som arbeidsledere, har oversikten og sørger for å få notert alle tall som skal rapporteres. I små sokn kan det klare seg med 2–3 arbeidslag, mens det i store sokn gjerne kan være flere. De største og mest tidkrevende operasjonene i opptellingsprosessene kan gjerne deles på flere arbeidslag. F.eks. kan telling av avkryssninger i manntallslistene deles på flere arbeidslag der det har vært flere stemmesteder i soknet, og dermed flere manntallslistene.

Før valgtinget:

(Etter at fristen for forhåndsstemmegivning er gått ut fredag før valget, før valglokalene åpner søndag eller mandag.)

- Telling av antall forhåndsstemmer

Etter valgtinget:

- A. Kontroll og klargjøring for opptelling
- B. Opptelling
- C. Rapportering og kunngjøring

Opptellingen må utføres i rekkefølge, enkelte operasjoner kan utføres parallelt.

Telling av antall forhåndsstemmer

Menighetsrådet gjennomgår listen over avgitte forhåndsstemmer før valgtinget, og krysser av i manntallet for dem som har avlagt forhåndsstemme. Forhåndsstemmene oppbevares separat til valgtinget er avsluttet, jf. mr § 9-10.

Dette gjelder både forhåndsstemmer avgitt i soknet og forhåndsstemmer avgitt i annet sokn som er sendt menighetsrådet. Det gjelder både stemmer ved menighetsrådsvalget og direkte valg av leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøtet.

Det er ikke nødvendig å samle hele menighetsrådet til denne gjennomgangen. Det må være minst 2–3 av menighetsrådets medlemmer som er med på dette.

Det samlede antall forhåndsstemmer føres inn på rapporteringsskjemaet (skjema 2.1.11, evt. skjema 2.1.12 dersom det er forholdstallsvalg) i rubrikk 1.

A. Kontroll og klargjøring for opptelling

- 1 Når stemmegivningen er avsluttet i hele soknet, bringes alle avkryssede manntallslistene og alle valgurner til lokalet hvor opptellingen skal finne sted.

Dette gjelder også evt. bokser el. forseglede poser med stemmesedler som er blitt tatt ut av valgurnene underveis (mr § 10-6).

- 2 Stemmestyrene leverer samtidig inn sine rapporter fra valgtinget, med lister over stemmer avgitt i annen stemmekrets enn der velgeren er manntallsført, og lister over stemmer fra personer som ikke står oppført i manntallet (mr §§ 10-3, 10-4 femte og sjette ledd).

- 3 Minst 2 personer kontrollerer at alle manntallslistene og valgurner, samt evt. øvrige avgitte stemmer er kommet inn (mr § 11-1). Det kontrolleres også at forhåndsstemmene er på plass i opptellingslokalet, sammen med listen over avgitte forhåndsstemmer.

Heretter utføres alle operasjoner av minst 2 personer sammen.

Arbeidet under pkt. 1–3 kan fordeles på flere arbeidslag, f.eks. at ett arbeidslag tar imot stemmestyrenes rapporter, ett arbeidslag tar imot manntallslistene, ett arbeidslag tar imot urnene og stemmesedlene, mens ett arbeidslag kontrollerer at forhåndsstemmene er på plass.

- 4 Stemmeseddelkonvolutter fra forhåndsstemmegivningen tas ut av omslagskonvoluttene og legges i valgurnen for vedkommende stemmekrets (mr § 11-3 første ledd).

Dersom omslagskonvoluttene ikke er klebet igjen, vrakes stemmegivningen (gjelder også pkt. 5 og 6). Dette avmerkes samtidig med bokstaven V i manntallet. De som er avmerket for vraket stemmegivning i manntallet skal ikke regnes med i antall fram møtte velgere (avkryssninger i manntallet), jf. pkt. B1.

Antallet forhåndsstemmer ved valg av menighetsråd (antall hvite stemmeseddelkonvolutter som legges i valgurnen), **rubrikk 1.1**, og antallet forhåndsstemmer ved valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet (antall fargede stemmeseddelkonvolutter som legges i valgurnen), **rubrikk 1.2**, føres inn på rapporteringskjemaet.

- 5 Valgstyret undersøker om de velgere som har stemt utenfor den stemmekrets de hører hjemme i, har adgang til å stemme.

Hvis dette er i orden, settes et kryss ved navnet i manntallet og stemmeseddelkonvoluttene legges ned i valgurnen for vedkommende krets. I motsatt fall vrakes stemmegivningen og omslaget forvares uåpnet (mr § 11-3 annet ledd, sammenholdt med § 10-4, femte ledd).

- 6 Valgstyret tar stilling til om velgere som har stemt, men ikke står oppført i manntallet, skal få stemme ved valget.

De stemmegivninger som godkjennes, krysses av i manntallet og stemmeseddelkonvoluttene legges ned i valgurnen for vedkommende krets. I motsatt fall vrakes stemmegivningen og omslaget forvares uåpnet (mr § 11-3 tredje ledd, sammenholdt med § 10-4 sjette ledd).

Antall vrakede stemmegivninger etter pkt. 4–6 skal ikke rapporteres. Disse stemmegivningene skal ikke regnes som forkastede stemmer.

Pkt. 4 og 5 kan utføres parallelt hvis en har flere arbeidslag i opptellingen. Når det gjelder pkt. 6 må valgstyret fatte beslutninger i hvert enkelt tilfelle, så dette må alle tilstedeværende valgstyremedlemmer delta i. Dette krever at valgstyret (menighetsrådet) er beslutningsdyktig på opptellingskvelden. Evt. andre personer i tellekorpset kan gjøre andre oppgaver parallelt.

- 7 Alle stemmeseddelkonvolutter åpnes og stemmesedlene stemples (NB!) før de blandes med de øvrige stemmesedlene (mr § 11-4 b).

Ligger det flere stemmesedler i en stemmeseddelkonvolutt, skal alle vrakes dersom de er ulike, men den ene godkjennes dersom de er likelydende. Gjelder stemmesedlene samme valgliste, men bare den ene er ulik den offisielle valglisten, skal likevel denne godkjennes og de andre forkastes.

- 8 Stemmesedlene sorteres.

Stemmesedler for valg av menighetsråd legges for seg, stemmesedler for direkte valg av leke medlemmer ved valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet legges for seg.

Pkt. 7 må utføres før pkt. 8. Men B1, telling av antall avkryssninger i manntallet, kan settes i gang parallelt.

B. Opptelling

- 1 Antall avkryssninger i manntallslisten telles opp. Hvis det er flere manntallslistene, summeres antallet for hele soknet. Antallet tallet føres inn på rapporteringsskjemaet (Skjema 2.1.12), **rubrikk 2** (mr § 11-4 a). Antallet velgere under 18 år telles opp og antallet føres inn i **rubrikk 2.1**. Velgere under 18 år vil være avmerket i manntallet.

Det er bare en kolonne i manntallet som er krysset av. Det innebærer at antall avkryssninger svarer til det totale antall kirkemedlemmer som har deltatt i Kirkevalget, dvs. har stemt ved ett eller begge valgene (menighetsråd og/eller direkte valg av leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøtet). Antall avkryssninger vil derfor normalt ikke svare til antall stemmesedler ved hvert enkelt av disse valgene.

- 2 Antall avgitte stemmer ved direkte valg av leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøtet telles (bdr §§ 2-13-5 og 2-13-6)

- Stemmesedlene brettes ut, og legges i bunker med samme side opp. Det bør legges et farget skilleark etter hver 100. stemmeseddel. Valgstyret skal ikke foreta noen annen kontroll av disse stemmesedlene. Alle stemmesedler skal sendes videre til valgrådet i bispedømmet.
- Antallet føres inn på rapporteringsskjemaet, **rubrikk 3**. Når antallet er ført inn i valgmodulen, skrives det ut et følgeskriv som legges sammen med stemmesedlene i en forseglet konvolutt/pakke. Konvolutten/pakken sendes valgrådet i bispedømmet på sikker måte. Adressene til valgrådene er gjengitt bakerst i valghåndboken. Stemmesedlene må avsendes innen **onsdag 16. september 2015**.
- Følgeskrivet skal inneholde opplysninger om:
 - a) navn på soknet,
 - b) antall avgitte stemmer,
 - c) underskrift av to av valgstyrets medlemmer

- 3 Det totale antall stemmesedler ved valg av menighetsråd telles opp. Antallet føres inn på rapporteringsskjemaet, **rubrikk 4** (mr § 11-4 c).

- 4 Stemmesedlene ordnes i grupper for hver valgliste. For hver valgliste ordnes stemmesedlene i grupper for urettede og rettede stemmesedler (mr § 11-5 a). Stemmetallet for hver liste føres inn på rapporteringsskjemaet, **rubrikk 4.1**.

Pkt. 2, 3 og 4 kan utføres parallelt. Ulike arbeidslag teller pkt. 2 og 3. De som teller pkt. 3, kan samtidig sortere i rettede og urettede stemmesedler.

- 5 De urettede stemmesedlene telles av minst to personer. Hver kandidat gis én stemme pr. urettet stemmeseddel.

Antallet – for hver av valglistene – føres inn på lister som føres av minst to personer. Mal for slike lister (liste 2.1.12) ligger på www.kirkevalget.no. Det føres en liste for hver av valglistene.

Antall urettede stemmesedler – for hver av valglistene – føres inn på rapporteringsskjemaet, **rubrikk 5.1** (mr § 11-5 b).

- 6 Antall rettede stemmesedler – for hver av valglistene – føres inn på rapporteringsskjemaet, **rubrikk 5.2**.

På de rettede stemmesedlene registreres alle endringer velgerne har gjort på stemmesedlene (mr § 11-5 c).

- Kandidater med tilleggsstemme (inntil tre) får 2 stemmer.
- Kandidater uten tilleggsstemme får 1 stemme.
- Navn som er ført over fra en annen valgliste får 1 stemme. Disse kan ikke gis tilleggsstemme. Antallet navn som er overført fra andre lister får betydning for beregning av listestemmetallet (pkt. 7). Det må derfor holdes egen oversikt over dette.

Et medlem av tellekorpset leser opp navnene som har fått tilleggsstemme og navn som er ført over fra andre valglistene. Deretter leveres stemmesedlene til et annet medlem som kontrollerer opplysningene. Minst to personer fører hver sin liste. Disse listene sammenlignes med jevne mellomrom.

Mal for slike lister (liste 2.1.12) ligger på www.kirkevalget.no.

- Dersom det er gitt tilleggsstemme til flere enn tre kandidater, tas det kun hensyn til de tre øverste tilleggsstemmene.
- Dersom det er ført over mer enn tre navn fra andre lister, tas det kun hensyn til de tre øverste navnene.
- Det tas ikke hensyn til navn som er ført opp, som ikke står på noen kandidatliste.
- Det tas ikke hensyn til strykninger.

En stemmeseddel skal forkastes dersom den er merket slik at det går frem hvem velgeren er. Dersom velgeren har rettet listen på annen måte enn nevnt i mr § 10-5 skal likevel listen godkjennes dersom det er entydig hva velgeren har ment. En egenhendig utfylt (håndskrevet) stemmeseddel skal godkjennes. Det understrekes at en stemmeseddel som inneholder færre navn enn det skal velges medlemmer og varamedlemmer, ikke skal forkastes.

Antall forkastede stemmer for hver liste føres inn på rapporteringsskjemaet, **rubrikk 5.3**.

Vrakede stemmegivninger etter pkt. A 4–6 skal ikke regnes som forkastede stemmer og ikke inngå i antallet som rapporteres inn.

Pkt. 6 tar lengre tid enn pkt. 5. Derfor er det lurt å dele arbeidet i pkt. 6 mellom flere arbeidslag. Når pkt. 5 og 6 er utført, føres tallene inn på eget skjema. Den største forskjellen mellom flertallsvalg og forholdstallsvalg er selve valgoppgjøret. Ved forholdstallsvalg er dette mer omfattende.

Valgoppgjøret:

- 7 Først beregnes de enkelte listenes listestemmetall. Hver stemmeseddel teller like mange listestemmer som det skal velges medlemmer til menighetsrådet. Ved oppføring av navn fra annen valgliste, trekkes det fra én listestemme pr. navn på valglisten, mens det legges til én listestemme pr. navn på den andre valglisten (mr § 11-5 d). Listestemmetallet og grunnlaget for beregningen føres inn på rapporteringsskjemaet for hver liste i **rubrikk 6**.

Eksempel pkt. 7

I menighet XX skal det velges 6 medlemmer til menighetsrådet. Det er 2 valglistene.

Valgliste A har fått 100 stemmer. På disse valglistene står det til sammen 22 navn som er ført opp fra valgliste B.

Valgliste B har fått 60 stemmer. På disse valglistene står det til sammen 35 navn som er ført opp fra valgliste A.

Beregning av listestemmetall, valgliste A:

100 stemmer × 6 medlemmer av menighetsrådet	=	600
Minus 22 listestemmer som overføres til valgliste B	-	22
Pluss 35 listestemmer som overføres fra valgliste B	+	35
<u>Totalt antall listestemmer, valgliste A:</u>	=	<u>613</u>

Beregning av listestemmetall, valgliste B:

60 stemmer × 6 medlemmer av menighetsrådet	=	360
Minus 35 listestemmer som overføres til valgliste A	-	35
Pluss 22 listestemmer som overføres fra valgliste A	+	22
<u>Totalt antall listestemmer, valgliste B</u>	=	<u>347</u>

- 8 Deretter beregnes kandidatenes personlige stemmer. Jf. pkt. 6. Antall personstemmer pr. kandidat føres inn på rapporteringsskjemaet i **rubrikk 7**. Dette gjelder personstemmaene på alle kandidatlistene.

Eksempel pkt. 8

Kandidat Jensen på valgliste A med 100 stemmer. Hun har fått 12 tilleggsstemmer. Hun var også oppført på 3 stemmesedler til valgliste B. Hennes personlige stemmetall blir da:

$$100 + 12 + 3 = \underline{\underline{115 \text{ personlige stemmer}}}$$

Kandidat Olsen på valgliste B med 60 stemmer. Han har fått 21 tilleggsstemmer. Han var også oppført på 1 stemmeseddel til valgliste A. Hans personlige stemmetall blir da:

$$60 + 21 + 1 = \underline{\underline{82 \text{ personlige stemmer}}}$$

- 9 Deretter fordeles mandatene mellom listene. Mandatfordelingen mellom listene foregår slik: Listestemmetallet (jf. pkt. 7) legges til grunn for mandatfordelingen. Først divideres hver listes listestemmetall med 1. Det første mandatet tilfaller den listen som har den største kvotienten. Deretter divideres denne listes listestemmetall med 3. Den av listene som da har størst stemmetall får mandat nummer to, o.s.v. Listestemmetallene divideres fortløpende på 1-3-5-7-9 osv. så lenge det er behov til alle mandater er fordelt. Dette gjelder bare antall faste medlemmer av menighetsrådet. Hvis flere lister har samme kvotient, tilfaller mandatet den av listene som har størst stemmetall. Har de samme stemmetall, avgjøres det ved loddtrekning hvilken liste mandatet skal tilfalle (mr § 11-5 f). Mandatfordelingen og kvotienten som var grunnlag for å vinne mandatet, føres inn på rapporteringsskjemaet i **rubrikk 8**.

Se eksempler for pkt. 9, 10 og 11 på neste side.

- 10 Når det er avgjort hvor mange mandater en valgliste skal ha, fordeles representantplassene til kandidatene på listen. Kandidatene kåres i rekkefølge etter antall mottatte personlige stemmer (jf. pkt. 8). Har flere kandidater fått like mange stemmer, eller ingen stemmer, er rekkefølgen på listen avgjørende (mr § 11-5 g). Hvilke kandidater som ble valgt til representanter i menighetsrådet føres inn i rapporteringsskjemaet i **rubrikk 9**.
- 11 Deretter kåres så vidt mulig 5 vararepresentanter pr. liste etter den videre rekkefølgen i antall mottatte personlige stemmer (mr § 11-5 g). Vararepresentanter for hver liste føres inn i rapporteringsskjemaet i **rubrikk 10**.
- 12 Stemmesedler og manntallslistene pakkes ned og lagres på forsvarlig måte ut valgperioden (mr § 11-9).

Eksempel pkt. 9

Det skal velges 6 medlemmer av menighetsrådet i XX sokn.

Valgliste A har et listestemmetall på 613.

Dividert med 1 blir kvotienten 613.

Valgliste B har et listestemmetall på 347.

Dividert med 1 blir kvotienten 347.

Mandat nr. 1 går til valgliste A.

Deretter divideres listestemmetallet til valgliste A med 3:

$$613 : 3 = 204,33$$

Valgliste Bs listestemmetall dividert med 1 var 347.

Mandat nr. 2 går til valgliste B.

Deretter divideres listestemmetallet til valgliste B med 3:

$$347 : 3 = 115,67$$

Valgliste As listestemmetall dividert med 3 var 204,33.

Mandat nr. 3 går til valgliste A.

Deretter divideres listestemmetallet til valgliste A med 5:

$$613 : 5 = 122,6$$

Valgliste Bs listestemmetall dividert med 3 var 115,67.

Mandat nr. 4 går til valgliste A.

Deretter divideres listestemmetallet til valgliste A med 7:

$$613 : 7 = 87,6$$

Valgliste Bs listestemmetall dividert med 3 var 115,67

Mandat nr. 5 går til valgliste B.

Deretter divideres listestemmetallet til valgliste B med 5:

$$347 : 5 = 69,4$$

Valgliste As listestemmetall dividert med 7 var 87,6.

Mandat nr. 6 går til valgliste A.

Hvis listene hadde endt opp med lik kvotient en gang, ville valgliste A fått mandatet, fordi den hadde høyest listestemmetall.

Valgliste A har fått 4 representanter (mandat 1, 3, 4 og 6)

Valgliste B har fått 2 representanter (mandat 2 og 5)

Varamedlemmer fordeles ikke på denne måten, se pkt. 11. Hvis en av representantene for liste A melder forfall, møter en vararepresentant fra liste A, og tilsvarende for liste B.

Eksempel pkt. 10 og 11

Valgliste A med 100 stemmesedler og 613 listestemmer fikk 4 representanter.

Valgliste B med 60 stemmesedler og 347 listestemmer fikk 2 representanter.

På Valgliste A fikk kandidatene følgende antall personlige stemmer:

1. Oline Jensen 115 stemmer (2)
2. Karl Storli 104 stemmer
3. Eva Øversveen 102 stemmer
4. Tormod Bø 100 stemmer
5. Katrine Johansen 113 stemmer (3)
6. Ottar Evensen 103 stemmer
7. Johanne Gråberg 108 stemmer (4)
8. Hanne Wilhelmsen 104 stemmer
9. John Hansen 118 stemmer (1)
10. Inger Svendsen 101 stemmer
11. Arne Berntsen 106 stemmer

De fire med flest personlige stemmer blir medlemmer i menighetsrådet, det vil si:

1. John Hansen 118 stemmer
2. Oline Jensen 115 stemmer
3. Katrine Johansen 113 stemmer
4. Johanne Gråberg 108 stemmer

De fire som ble valgt var i utgangspunktet nr. 9, 1, 5 og 7 på kandidatlista.

Vararepresentanter blir

1. vara: Arne Berntsen 106 stemmer
2. vara: Karl Storli 104 stemmer
3. vara: Hanne Wilhelmsen 104 stemmer
4. vara: Ottar Evensen 103 stemmer
5. vara: Eva Øversveen 102 stemmer

Karl Storli og Hanne Wilhelmsen har samme stemmetall. Karl Storli går da foran fordi han står på høyere plass på kandidatlisten. Rekkefølgen på listen avgjør saken når to kandidater står likt i antall personlige stemmer.

Hvis en av de fire representantene som er valgt inn fra valgliste A har forfall til menighetsrådsmøte, innkalles 1. vara fra valgliste A. Hvis en representant fra valgliste B har forfall, innkalles 1. vara fra valgliste B.

Tilsvarende fordeling av representant- og vararepresentantplasser foretas så på valgliste B.

C. Rapportering og kunngjøring

- 1 Opplysningene fra *rapporteringsskjemaet* føres inn i medlemsregisterets valgmodul så snart som mulig («omgående etter valgdagen»), og innen *onsdag 16. september*. Valgstyrets leder formidler skjemaet til en autorisert bruker av medlemsregisteret i den lokale kirkeadministrasjonen, som fører opplysningene inn i valgmodulen (mr § 11-6 første ledd).
- 2 Det tas utskrift av rapporten fra valgmodulen. Denne tas inn i valgboken. Kopi sendes prosten til orientering (mr § 11-6 første ledd).
- 3 Valgboken tas inn som vedlegg til menighetsrådets møtebok og underskrives av samtlige tilstedeværende medlemmer av menighetsrådet (mr § 11-6 annet ledd).
- 4 Valgstyrets leder sender uten opphold melding til dem som er valgt (mr § 11-6 tredje ledd).
- 5 Innberetning til bispedømmerrådet skjer elektronisk i og med registreringen av data fra *rapporteringsskjemaet* i valgmodulen. Også Kirkelig fellesråd og Kirkerådet blir orientert gjennom valgmodulen (mr § 11-6 fjerde ledd).
- 6 Valgstyret kunngjør resultatet av menighetsrådsvalget ved kunngjøring i kirken, i lokalavis og/eller menighetsblad og på menighetens nettside (dersom dette eksisterer) og for øvrig på den måte valgstyret bestemmer (mr § 11-7, jf. § 2-2 siste punktum).
Når valgresultatet er registrert i valgmodulen, blir resultatet også offentliggjort på www.kirkevalget.no / www.kyrkjevalet.no.
- 7 Når det nyvalgte menighetsrådet har konstituert seg, fremstilles medlemmene for menigheten på en av de nærmest følgende søndager (mr § 11-8). Presentasjonen bør finne sted i gudstjenesten. Presentasjonen kan følges opp med at det bes for menighetsrådet og dets arbeid i forbønnen under gudstjenesten. Det går også an å ha kirkecaffe med nærmere presentasjon av menighetsrådet. Det nyvalgte menighetsrådet bør også presenteres i menighetsbladet og på menighetens nettside, og også f.eks. i lokalavisen.

Materiell omtalt i denne veiledningen som finnes på www.kirkevalget.no / www.kyrkjevalet.no:

- Skjema 2.1.12 *Rapporteringsskjema for opptelling – forholdstallsvalg* (word-skjema for utfylling)
- Liste 2.1.12a *Opptelling valg av menighetsråd – forholdstallsvalg* (excel, ferdig formatert regneark med eksempler)
- Liste 2.1.12b *Beregning av listestemmer og mandatfordeling – forholdstallsvalg* (excel, ferdig formatert regneark med eksempler)

Data fra opptellingen legges så langt som mulig inn i valgmodulen, under Resultater. Valgmodulen støtter ikke beregning av valgresultat ved forholdstallsvalg. Dette må derfor beregnes utenfor valgmodulen i listene for opptelling og beregning av listestemmer og mandatfordeling. Disse listene er ferdig programmerte regneark som beregner riktig valgresultat etter at data fra opptellingen er lagt inn. Menigheter som har forholdstallsvalg vil få

hjelp til registrering av valgresultat i valgmodulen av Kirkerådet. Kontaktperson for dette i Kirkerådet er seniorrådgiver Anders Backer-Grøndahl Eide, abge@kirken.no, tlf. 23 08 12 57/40 40 44 28. Deretter legges det inn manuelt hvem som er valgt til menighetsrådsmedlemmer. Varamedlemmer for hver liste vil ikke framkomme i valgmodulen.